Цілий тиждень Сеню не видно й не чути вечорами на коридорі, сидить він у своїй кімнатині тихенько, мов птаха на гнізді, а в неділю чи в свято яке там, десь так під вечір, випливає Сеня на люди. Коридор у його новенькому "готельному" будинку довгий-предовгий, і ото Сеня проходить по ньому, як по купейному вагону: розкине руки — дістане обидві стінки. Воно трохи й схожий оцей будинок на поїзд, бо всяк, хто в ньому живе, почувається тут тимчасовим гостем: рано чи пізно доведеться розпрощатися з маленькою і затишною, мов купе, оселею і перебратись у більші хороми.

Мріє про це, звісно, кожен. Тільки не Сеня. Він і в оцю квартирку, щоб сказати, що дуже поривався, то ні. Майже до п'ятдесяти літ прожив по гуртожитках (якось так сталося, що замолоду Сеня не одружився, а там, після сорока, як відомо, уже й сам чорт не оженить) і ще б нікуди не ripався, так сам начальник річкового порту Славов — "мужик — сто процентів!" — наполіг, щоб Сеня перебирався у новий будинок річковиків: "А там, дивись,— підморгнув по-приятельски,— і молодичка якась до тебе пристане".

"Так то й так, нехай буде гречка",— вирішив Сеня й оселився у крайній кімнаті аж у кінці коридора. "Тут воно ще нічого,— подумав.— Сусідів багато, наче маленьке село притулилося на поверсі. А жити у великокаліберному будинку — хай йому трясця: два сусіди — і тих ніколи не побачиш. Немає до кого й заговорити".

А поговорити Сеня страх як любив. Не часто, правда, але вже як розійдеться — не зупиниш. Вирине на коридор і чимчикує з кінця в кінець. Здоровенний, півсажня у плечах, а ступні — куди тим ведмежим, ще й розвернуті в боки ледь не на сто вісімдесят градусів, наче підпори: як би не хитало Сеню на палубі — не впаде.

І ступає він важко, буцім семипудовий лантух виважив на плечі (Сеня ж працює вантажником у річковому порту), видно, звик чоловік

ходити отак під ношею, то вже ти йому хоч що хоч, а ходитиме так довіку — важко і трохи похитуючись.

Отож Сеня бере курс у кінець коридора, до вікна, де збирається чоловіцтво покурити — в тісній кімнатці, а ще як жінка та діти, з куривом не дуже розженешся,— заодно погомоніти, а то й зрізатись у дурня, як трапиться вільна часина.

Якщо по правді, то сусідам Сеня уже й набрид трохи. Бо ото як почне, як заведеться, то наче й розумне щось каже, а дурне. Ну, приміром, таке:

— Уви! Надєжди громкой слави не довго тішив нас обман,— проче таким басом, що аж у вухах позакладає, далі напустить довгі колючі брови на очі, ніби він тими бровами обмацує всіх, і запитає: — Хто сказав?

— Та хто ж,— перекинуться усмішечками чоловіки.— Пушкін.

— Ну да, Пушкін... Сказали, теж мені...— Сеня якийсь час дивується людській необізнаності, а потім як стрельне: — Наполіон сказав!

— Ти диви!..— дивуються вдавано сусіди і змовницьки кліпають одне до одного.

А Сеня екзаменує далі:

— А чого він — Наполіон? Теж не знаєте? Так знайте! Він того Наполіон, що завжди на полі он. Да! На полі, а не десь там чортзна-де, ясно?

— Ясно, Сеню, ясно,— сміються, хоч, може, котрийсь і подума про себе: "Але ж бач, схоже на правду".

Якщо ж чоловіцтво саме різалося в карти і, заклопотане по вуха грою, не звертало на Сеню уваги, він ставав осторонь і говорив сам до себе, але так, щоб чули всі:

— Карти — дурне! Ні, не воєннії карти, а російські ігральні — дурне. Да! Короля Франції Людовіка не знаємо, а бубновий король нам за батька рідного. А до чого все це доводить? До того, що всі ви зостанетесь при бубнових інтересах. Завтра ж піду до Славова і розкажу, чим ви тут займаєтеся. Туніядці!

Згодом оці Сенині екзаменування так усім в'їлися в печінки, що, забачивши його ще здалеку, сусіди похапцем гасили цигарки і розбігалися по домівках. Думали, втечуть. Е ні, братці, не на такого напали, од Сені ви нікуди не втечете. Краще слухайте і ворушіть мізками. Не лінуйтеся. Бо серед людей живемо, а не в лісі.

Сеня ставав посеред коридора і так вигукував нову загадку, що чути було й на сусідніх поверхах:

— Ружі!!! Немає кращих квіток за них! Та якби не було кропиви, а самі тіки ружі, то як би ви допетрали, що вони гарні, га? Куди не глянь — самі ружі, вся земля ними всіяна! Як ти тут розбереш, що вони красиві, коли немає нічого поганого, га?

На хвилю Сеня притихав, лиш чутно було, як сірник сердито креснув (видно, поки говорив, цигарка погасла), тоді набирав разом з димом повні легені повітря — мабуть, там замість легенів ковальські міхи — і завершував схвильований виступ:

— Ну, добре! Ви — ружі, а я — кропива. Але ж скажіть мені, чого варта ружа без кропиви?

Ніхто йому, певна річ, нічого не казав, хіба що визирне хтось із дверей та попросить сумирно: "Сеню, тихіше. Дітей полякаєш".

І Сеня затихав і, зморений, мовби щойно розвантажив баржу, йшов у свою кімнату. Кого-кого, а дітей він любив.

У кімнаті сідав на вузеньке солдатське ліжко — звик до такого в гуртожитку, то тепер ні на яких диванах не засне,— знову кресав сірником і, припаливши, довго дивився в куток, де розкошував у своїх сітях павук.

"Ач, квартирант об'явився,— незлостиво бурмотів Сеня.— Ну, та живи. Місця хватає, ще й лишнє. Ти, я бачу, паринь хороший. В роботі моторний, а це головне. Так що тебе ніхто не займе. Проживем".

Сеня вкладався спати, і його важкого глибокого сну не могло перебити ні бубоніння телевізора за стіною, ні скрегіт трамвая, а тим більше — тихесеньке шарудіння павучка у кутку.

Завтра — на роботу!

Якщо хто скаже, що Сеня лютий, то це брехня. Як ви з ним, так і він з вами. Буває, говорить таким лагідним голосочком, аж не віриться, що це Сеня. І найласкавіший він тоді, коли згадує матір свою і себе ще маленьким. Того, мабуть, і голос його стає таким дитячим, що бачить себе дитиною. Але про ті далекі літа Сеня ніколи не заводить розмову першим. Лиш тоді, як спитають. Приміром, там же, біля вікна, чи й на роботі хтось із молодих та поштивіших поцікавиться:

— А як вас по батькові?

Сеня надовго примовкає, зосереджено ворушить колючими бровами, мовби не може згадати, а тоді тихо-тихенько каже:

— Мати звала Семеном.

І знову довго мовчить, губи йому легенько здригаються, а лице світліє, світліє. І тут щось дивне діється з Сенею. Починає таке розказувати, аж мороз по тілі, а сам веселішає і схлипує тоненьким смішком:

— Сидимо ми з мамою в хаті, і сестра тут же старшенька... Коли це німець як ударить, як ударить з літаків! Бомбами. Задвигтіла наша хата, і ми тремтимо всі... А я найдужче. Тоді мама вхопила з мисника пляшку, налила в кухоль горілки: "Випий, синку, не бійся. Усе випий!" Випив я — і не скривився. А мама нас за руки та з хати: "У яму,— каже,— ховаймося. В оту яму, що бомба вирвала". Попадали ми в землю розриту, накрила нас мама, як горобенят, собою...

Сеня викрешує вогню, припалює цигарку і дивиться десь далеко-далеко, крізь літа. Потім вертає думку назад і каже:

— І ти знаєш, лежав я в тій вирві, кругом ревло-гуркотіло, світа не видно, а мені тепло було, так тепло... І зовсім не страшно. Земля після вибуху гаряча, а тут ще мама... Ніколи мені після того не було так тепло.

— А мати жива ще?

— Немає. Палазя, сестричка, десь у селі... Та от ніяк не виберуся до неї. Поїдеш, а вона спитає: де твоя жінка, Семене, дітки?

Сеня потуплює очі на носаки своїх велетенських черевиків, а потім ураз жвавішає:

— Слухай, може, ти знайдеш мені якусь молодичку? То поїхали б разом, і ти з нами...

— Та ну вас...

І якщо хтось отут засміється, Сеня увесь паленіє і вергає важкими словами, неначе лантухами:

— Що? Думаєш, не приймуть, не зустрінуть? Брехня! Все село вийде зустрічати! Всі семафори позеленіють: Сеня їде! І всім, хто з ним,— зелена вулиця, ясно? Не віриш? Ну, то поїхали хоч завтра, сам побачиш!

— Поїдемо, поїдемо,— казали йому лагідненько, щоб якось утихомирити.— Скільки там того діла.

Однак знали, що Сеня нікуди не поїде. Бо соромиться. Соромиться, що прожив отак бовкун бовкуном. І хто добріший та чуйніший, намагалися не чіпати Сеню за живе, не ворушити його давню рану, а кому чужа вавка не болить чи просто ума на мізинець, той міг і підкусити. Хоч би й так, як Ілько Калапиндер, портовий диспетчер і Сенин же сусіда через стіну.

Ілько завжди ходив у темно-синій формі з жовтенькими личками на рукавах, підтягнутий такий, як морський офіцер, ну, куди там, не підступишся, а тут купив нові меблі, то покликав Сеню, щоб допоміг занести в квартиру. Сказано — зроблено. А якщо зроблено, то хоч-не-хоч став могорич. Сеня на цьому не наполягав, але підійшли ще хлопці, натякнули, що, коли не той, меблі розсохнуться. Ілько не пручався, бо таки любив і позадаватися, і незабаром у його квартирі усі вже браталися, казали, перебиваючи один одного, що вони сусіди, то й мусять жити по-сусідськи, бо немає більшої ганьби, як цуратися сусідів.

Сеня й собі намагався підкинути слово-друге у ту велику у ту братанню:

— Що вже Славов, мужик — сто процентів, і той підходить до мене та каже...

— Ти закушуй, Сеню, закушуй! — перебивав його Ілько, розпашілий од щедрості і доброти.— Робиш, як віл, то повинен і їсти за трьох. Це ми, інтелігенти, можемо обійтися лимонником.

— Буває, хе-хе,— догідливо усміхались Ількові.

— Ще й не таке буває.

— Я колись, пам'ятаю, пішов до кума...

— Так отож я й кажу,— вів своєї Сеня,— на що вже Славов, мужик — сто процентів...

Проте його ніхто не слухав (до чого тут Славов, якщо він не їхній сусіда?), і тоді Сеня як води в рот набрав. Схилився чолом на руку і, прикривши долонею очі, принишк. Не їв, не пив, про нього вже, мабуть, й забули, але тут раптом Сеня нагадав про себе обережним кашликом і тоненько заспівав:

На-лий ма-га-ти ста-кан ча-га-ю.

Бо я є-ге-ду у-їж-джа-га-ю,

На-лий ма-га-ти ста-кан ро-го-му,

Бо я е-ге-ду до при-йо-го-му.

Усі обернулись до Сені, дехто здивований, а дехто уже й собі хотів підтягнути забутої пісні, і тільки Ілько Калапиндер, чи то ображений з того, що в його хаті заспівали без дозволу, чи, може, його розсердило те, що Сени обірвав сусідські зізнання в любові, але Ілько спершу скис на обличчі, а тоді примружився й кинув:

— Мати, мати! Ти хоч би могилу її одвідав, а то тільки язиком плещеш. Сказав би, що стидно...

— Що? Кому стидно? — не второпав Сеня.— Мені? — показав на себе пальцем.

— Тобі, тобі, а кому ж?

— Та я, коли хочеш знати...

— Я як кажу, язиком тільки. Інших повчати. А сам? На себе подивись.

— Що — на себе?..— Сеня устав з-за столу. Він не ждав такого одвертого нападу і через те розгубився.

— Сам знаєш. От і подивись. І сестрі поїдь покажися. Хай знає. Але ж ти не поїдеш.

— Я?

— Ти, ти,— в'їдливо повторив Ілько.

— Та я поїду зараз же! — гримнув Сеня.— Ясно тобі? Зараз же поїду.

— Ну-ну, подивимось.

— При свідках тобі кажу!

— Дивись, не спізнися на поїзд.

— Ша, хлопці, ша,— пробували їх заспокоїти, та Сеня був уже коло дверей. Випростався, розправив плечі і, стиснувши пудові кулаки, трагічно виголосив:

— Што ж, веселітесь, он мученій послєдніх винєсті не мог!

Але вже не перепитував, чиї це слова, а рушив до себе швидким і від незвички незграбним кроком — ніби через колоди переступав.

Вдома Сеня став біля ліжка навколішки, дістав з-під нього старого, ще парубоцького чемодана з облупленими нікельованими ріжками, відкрив його — і звідти війнуло на Сеню солодкуватим, як із давньої скрині, пліснявим духом. Він закрив чемодана й сів на ліжко — як і годиться, перепочити на дорогу. Блукав очима по стінах, але вони були голі — ні за що й окові зачепитися, хіба на павучка подивишся, що так невтомно квітчав куток сивеньким снуваннячком.

І Сеня сказав йому, павучкові:

— Це б і тебе взяв із собою. Але одірви тебе від павутини — чого ж ти вартий без неї? Пропадеш.

Сеня сказав це лагідним, майже дитячим голосом. А потім узяв чемодан і вийшов на коридор. Ішов повільно, повагом — хай усі бачать, що він їде у рідне село. Да, їде! Розступіться, люди!

Дайте Сені зелене світло!

Повертався додому він пізно вночі. Останнім трамваєм. Нікуди Сеня, звісно, не їздив. Щоправда, на вокзалі він був: подивився на розклад руху поїздів, позаглядав біля кас, походив по перону... Ото і всієї поїздки. Тільки натомився. Так натомився, що якби розвантажив баржу, йому було б легше. У сто разів легше. Своїм коридором Сеня крався навшпиньки, і якби хто уздрів оддалеки цю могутню постать, що так боязко ступає на пальці велетенських ніг, то, мабуть, подумав би, що це істота з якоїсь далекої, ще невідомої нам планети. Але це був Сеня.

Він нищечком одімкнув свою квартиру і, навіть не роздягаючись, так само тихенько, щоб і ліжком не скрипнути, уклався спати.

Однак цієї ночі Сеня довго не міг заснути. Уже мовчав телевізор, не гуготіли трамваї, лиш павучок ворушився у сітях, але Сеня не чув і його.

Хтозна, про що він думав. Тут не вгадаєш.

І Сеня не скаже цього нікому. А спитай, чи був він у ріднім селі,— не збреше. Чого-чого, а брехати Сеня не вмів, та, мабуть, уже й не навчиться.